

Tweede Kamer, het IMF

VERSLAG VAN EEN COMMISSIEDEBAT

Concept

De vaste commissie voor Financiën heeft op 7 oktober 2026 overleg gevoerd met de heer Heinen, minister van Financiën, over:

- **de brief van de minister van Financiën d.d. 29 september 2026 inzake geannoteerde agenda voor de IMF-jaarvergadering en de G20-bijeenkomst van 13-18 oktober 2026 (2026Z20446);**
- **de brief van de minister van Financiën d.d. 12 mei 2026 inzake verslag voorjaarsvergadering 2026 van het IMF en ministeriële vergaderingen van de G20 en CFMCA (26234, nr. 320).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Financiën,
Chris Jansen

De griffier van de vaste commissie voor Financiën,
Weeber

Voorzitter: Chris Jansen
Griffier: Van der Steur

Aanwezig zijn zes leden der Kamer, te weten: Bushoff, Inge van Dijk, Chris Jansen, Van der Maas, Oosterhuis en Schenk,

en de heer Heinen, minister van Financiën.

Aanvang 10.00 uur.

De **voorzitter**:

Goedemorgen dames en heren. Welkom bij de vaste commissie voor Financiën met een commissiedebat van 10.00 uur tot 12.00 uur met als onderwerp het IMF. We hebben een beperkt aantal sprekers van de zijde van de Kamer. "Welkom" zeg ik tegen deze leden en natuurlijk ook welkom aan de minister en zijn ondersteuning. Welkom ook aan de mensen in de zaal en de mensen die via de livestream meekijken.

De spreektijd is drie minuten per fractie. Het aantal interrupties laat ik op dit moment vrij, omdat er een beperkt aantal leden aanwezig is. Er zijn verder geen mededelingen, anders dan dat de geannoteerde agenda van de jaarvergadering van de IMF- en de G2-bijeenkomst de agenda van 13 tot en met 18 oktober is. Mochten er dus mensen zijn die nog iets willen doen: houd dat in de gaten, want als u nog iets wilt meegeven, moet u dat voor die tijd doen.

We gaan naar de eerste spreker en dat is de heer Van der Maas, die spreekt namens de VVD.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Hartelijk dank, voorzitter. We spreken vandaag over het IMF, althans over de vergadering van het IMF.

De wereldwijde economie houdt zich volgens het IMF redelijk staande, maar onder de oppervlakte stapelen de risico's zich op. We zien hoge staatsschulden, geopolitieke spanningen en lage productiviteitsgroei. Die risico's maken economieën kwetsbaar en dat is voor Nederland als kleine open economie iets om in het oog te houden, omdat het voor ons van groot belang is dat er internationale financiële stabiliteit is. Ik heb drie punten.

Ten eerste, de schulden. Het IMF roept landen terecht op hun begrotingsbuffers te herstellen, maar tegelijkertijd staan veel landen voor grote nieuwe uitgaven aan defensie en concurrentiekracht. Hoe gaat Nederland tijdens de jaarvergadering bevorderen dat het IMF landen blijft aanspreken op houdbare overheidsfinanciën? We weten dat we dat wel aan de minister kunnen toevertrouwen, maar ik vraag er toch maar naar. Ziet de minister verder voldoende mogelijkheden voor het IMF om eerder in te grijpen wanneer schulden onhoudbaar dreigen te worden?

De economische groei. Het IMF constateert bij Nederland dat zwakke investeringen en knelpunten bij onder meer energie, arbeid en woningbouw onze productiviteit en toekomstige groei beperken. Dat sluit aan bij de debatten die we hier zelf al over hebben gehad. Welke lessen trekt de minister uit deze analyse van het IMF en gaat Nederland er binnen het IMF voor pleiten dat structurele hervormingen, productiviteit en het mobiliseren van private investeringen nadrukkelijk onderdeel blijven van het economisch toezicht van het IMF?

Ten derde de positie van het IMF zelf. De economische verhoudingen in de wereld veranderen en dat mag uiteindelijk ook zichtbaar worden in de governance van het IMF. Maar meer invloed betekent ook meer verantwoordelijkheid. Wij hebben eerder gevraagd naar een groter evenwicht voor landen als bijvoorbeeld China. Het moet namelijk wel gepaard gaan met meer transparantie en naleving van de regels van het IMF. Hoe staat het met die inzet richting de zeventiende quotaherziening en kan de minister ook toezeggen dat Nederland aan dat uitgangspunt vasthoudt?

Tot slot, Oekraïne. Het IMF-programma koppelt financiële steun aan economische hervormingen. Kan de minister aangeven hoe de uitvoering van die voorwaarden verloopt en of het programma nog financieel aansluit bij de huidige financieringsbehoefte van Oekraïne?

Dank u.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ruim binnen de tijd, maar u krijgt toch een interruptie van de heer Bushoff, die spreekt namens de Partij van de Arbeid.

De heer **Bushoff** (PRO):

Namens PRO! Het zit er nog een beetje in, voorzitter.

De heer Van der Maas zegt dat een van de conclusies over Nederland is dat het voor de productiviteit en de concurrentiekracht van Nederland belangrijk is om te investeren in verduurzaming van de energie, in woningbouw, in infrastructuur et cetera. Volgens mij is dat een conclusie die al vaker op tafel heeft gelegen. Nu is het wel zo dat er in Europa mogelijkheden zijn om daar meer in te investeren, bijvoorbeeld door meer te lenen. Duitsland doet dat al meer dan Nederland. Ziet de VVD daar dan ook ruimte voor of denkt de VVD "nee, we moeten strenger zijn dan Duitsland"? Ik kan me bijna niet voorstellen dat de VVD na het bezoek van afgelopen maandag nog steeds zegt: we houden vast aan het idee dat wij nog strenger moeten zijn dan Duitsland en dat wij dus zo niet meer moeten investeren in onze toekomstige productiviteit.

De heer **Van der Maas** (VVD):

De heer Bushoff refereert aan het bezoek dat wij afgelopen maandag brachten aan Frankfurt, de ECB. Daar hebben we met mensen hierover gesproken, maar die zeiden ook dat de Duitse staatsschuld naar 73% zal gaan. Dat is dus boven de bovengrens die we in Europa hebben afgesproken. Het gaat er niet om dat wij nog strenger moeten zijn dan Duitsland. Het gaat erom dat wij ons moeten houden aan de regels die we in Europa hebben afgesproken en dat we een betrouwbare partner zijn in Europa. Dáár gaat het om en niet om de vraag of we nog strenger willen zijn. Het is dus inderdaad nog steeds zo dat wij vinden dat de overheidsfinanciën goed onder controle moeten blijven.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Het is niet voldoende voor de heer Bushoff.

De heer **Bushoff** (PRO):

Zelfs binnen de regels die we in Europa hebben afgesproken, is er ruimte voor extra investeringen in bijvoorbeeld infrastructuur en het verduurzamen van onze economie. Die ruimte gebruikt Nederland niet maximaal. Zou de VVD er dan voor voelen om in ieder geval de ruimte die is gecreëerd binnen de Europese regels, maximaal te gebruiken?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Ik vind dat we in de politiek afwegingen maken over de beste besteding van gelden. Wij vinden het onverstandig om er één element uit te trekken, zoals bijvoorbeeld infrastructuur, en te zeggen: daar moet al het geld naartoe en we rekken voor dat doel het percentage op naar 60%. Dat vinden we zeker onverstandig nu we juist midden in de discussie over de begroting zitten. Ik denk dat we eerst dat proces uit moeten lopen om te zien waar we op uit komen. Verder vind ik dat we daarbij inderdaad vast moeten houden aan de regels.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik begrijp dat dit voldoende is. Andere mensen? Er zijn geen andere interrupties en dat betekent dat we naar de heer Schenk gaan en hij spreekt namens Forum voor Democratie.

De heer **Schenk** (FVD):

Dank, voorzitter. Halverwege de vorige eeuw waren landen het wereldwijd eens dat de economische chaos, die uiteindelijk tot oorlog leidde, in het vervolg voorkomen moest

worden door samen te werken op het gebied van financiën. Zo ontstond het IMF, het Internationaal Monetair Fonds.

Een ontwikkeling die we eigenlijk altijd zien bij internationale organisaties trad ook hier op. Het IMF is zich gaan bemoeien met zaken waarvoor het niet is opgericht. Het is zich daarmee steeds meer als een activistische ngo gaan gedragen. Het is dus niet meer dan terecht dat de Amerikaanse minister van Financiën vorig jaar aan de bel trok. Volgens de Trumpregering besteedde het IMF onevenredig veel tijd én middelen aan onder meer klimaat en gender. "Make the IMF the IMF again", aldus de Amerikanen.

Sindsdien is een en ander in beweging gekomen. Bepaalde afdelingen zijn samengevoegd en richten zich meer op economie en financiën. Verder zijn bepaalde onderwerpen van de bestuursagenda verwijderd. Daarnaast werd, een van de meest opvallende dingen, de gedoodverfde kandidaat voor de positie van hoofdeconoom op het laatste moment gepasseerd vanwege zijn kritiek op het handelsbeleid van president Trump. Het IMF moet wat de FVD betreft absoluut geen klimaatactivistische organisatie zijn, maar wat ons betreft moet het ook zeker geen verlengstuk van het Witte Huis worden.

Al met al is er nog een lange weg te gaan in die route naar kerntaken. Maar wanneer het IMF zich daadwerkelijk richt op zijn kerntaken, kan het zeker van meerwaarde zijn; kijk maar naar een van de meest recente IMF-rapporten over Nederland. Een aantal van de bevindingen kwam erop neer dat de hoge lasten op arbeid het aantal werkenden doen stagneren en dat netcongestie, stikstofheisa en de wooncrisis de economische groei in ons land afremmen.

Enkele maanden terug stelde ik Kamervragen over dit rapport. De minister erkent in zijn beantwoording vrijwel ieder probleem, maar lijkt juist het verkeerde beleid, het beleid dat wat ons betreft gezorgd heeft voor al die problemen, te willen intensiveren. En ja, dat gebrek aan zelfreflectie bij het kabinet stelt FVD allerminst gerust. De afbraak lijkt gewoon door te gaan.

Volgende week komen de ministers van Financiën van overal ter wereld samen in Bangkok voor het IMF. Nederland wil daar pleiten voor gezonde overheidsfinanciën, arbeidsproductiviteit en het activeren van onbenut arbeidspotentieel, zo lezen wij in de geannoteerde agenda. Dat is opvallend. Het is immers juist dit kabinet dat de belasting op werk verzwakt en het begrotingstekort laat oplopen, terwijl de rentelasten stijgen.

Het lijkt FVD vanzelfsprekend dat we eerst in eigen land orde op zaken stellen, voordat we ons met de financiën van andere landen gaan bezighouden bij het IMF. De levens van Nederlanders worden hier onbetaalbaar, maar de minister van Financiën vliegt volgende week wel naar Bangkok voor een internationale top! Is de Nederlandse belastingbetaler daar nu echt bij gebaat? Ik waag het te betwijfelen.

Drie vragen aan de minister. Hoe geloofwaardig is het in licht van de situatie in Nederland dat de minister andere landen van advies gaat voorzien in Bangkok? Welke concrete maatregelen mogen we van de minister verwachten in het kader van de oplopende rentelasten, zodat Nederland niet Frankrijk achterna gaat waar het gaat om de exploderende staatsschuld? En sluit Nederland zich aan bij de Amerikanen en bij de zienswijze van de minister van Financiën van Amerika dat het IMF zich strikt op

financiën en economie zou moeten richten en weg moet blijven van ideologische overtuigingen?

Dat was mijn betoog voor nu. Ik kijk uit naar de beantwoording.

De **voorzitter**:

Dank u wel. U bent vijf seconden over de tijd, maar dat vergeef ik u. We gaan naar de heer Bushoff en hij gaat spreken namens PRO.

De heer **Bushoff** (PRO):

Voorzitter, een aantal punten.

Allereerst wil ik kort stilstaan bij scale-ups. In Nederland en Europa zien we dat die het vaak moeilijk hebben. Op het moment dat een start-up door wil groeien naar een scale-up zie je vaak dat er even een soort dal is in hoe winstgevend start-ups zijn die richting scale-ups gaan. Ik denk dat het, zeker als je kijkt naar de rest van de wereld, belangrijk is, ook voor de Nederlandse en de Europese economie, dat we ervoor zorgen dat die scale-ups ook hier van de grond komen. Ik vroeg mij af of de minister denkt dat we met de nationale investeringsinstelling en met NADI voldoende in staat zijn om deze scale-ups van de grond te krijgen in Nederland en Europa.

Voorzitter. Dan een punt waar ik al een interruptiedebatje over had met de VVD, namelijk de nieuwe begrotingsregels die de lidstaten van de Europese Unie de ruimte geven om 0,3% van hun bbp in te zetten voor strategische investeringen, die echt goed zijn voor Europa. Daaronder valt bijvoorbeeld het verzwaren van het net, het verduurzamen van de economie en investeren in infrastructuur. Een snelle rekensom leert dat het voor Nederland ongeveer zou gaan om 3,3 miljard euro extra investeringsruimte. Die ruimte wordt niet volledig gebruikt. Voelt de minister er iets voor om deze ruimte wel te gebruiken?

Een ander punt dat op de agenda van het IMF staat, is kunstmatige intelligentie.

De **voorzitter**:

Ik zie dat u wilt interromperen, mevrouw Van Dijk, maar ik denk dat het beter is dat de heer Bushoff eerst zijn zin afmaakt. Ik hoor iemand zeggen dat hij overgaat naar een volgend punt. Daarom toch maar de interruptie van mevrouw Van Dijk.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Mijn interruptie gaat over de extra ruimte voor investeringen. Enerzijds wil je de staatsschuld laag houden en anderzijds wil je investeren. Maar we zien ook dat die extra ruimte voor landen af en toe vrij creatief wordt opgevuld. Ik maak me daar zorgen over, want op het moment dat we op die manier omgaan met de ruimte die gegeven wordt, wordt de legitimiteit om ruimte te geven wel erg ingewikkeld. Hoe kijkt PRO daarnaar?

De heer **Bushoff** (PRO):

Daarom biedt Europa die ruimte onder strikte voorwaarden. Ik denk dat Nederland prima voldoet aan de eisen voor het inzetten van die extra ruimte. Duitsland gebruikt die ruimte ook en dan kunnen wij dat zeker ook doen.

Mevrouw Van Dijk zegt dat zij zich wel wat zorgen maakt over de landen die best wel

veel lenen, terwijl ze een best wel hoge staatsschuld hebben en te maken hebben met oplopende rentes. We kijken dan natuurlijk naar Frankrijk. Ik snap haar dan best, want ik deel die zorg. Maar ik heb het nu over de Nederlandse situatie en die biedt hiervoor voldoende ruimte. Wij kunnen daarom volgens mij goed van de mogelijkheid gebruikmaken om de geboden ruimte in te zetten.

Laat ik daar nog één punt aan toevoegen. Mevrouw Van Dijk was ook bij het werkbezoek aan Deutsche Bank en dat was toch ook wel een soort winstwaarschuwing. Als je te lang op je handen blijft zitten en niet investeert in de toekomstige productiviteit van je economie, het verduurzamen van je economie en infrastructuur, dan blijkt achteraf dat je je enorm in je vingers hebt gesneden. Laten we dat scenario in Nederland voorkomen.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Volgens mij verschillen we niet van inzicht over het belang van investeringen. Maar je kunt wel van mening verschillen over welk geld je daarvoor moet gebruiken. Ik mocht ook aanwezig zijn op dat werkbezoek en daar werd dus ook gesproken over het belang van hervormingen. Door hervormingen en alleen meer lenen door elkaar te laten lopen, lopen we met elkaar wel een serieus risico. Hoe kijkt PRO daar dan naar? Ik hoor hem nu vooral over extra geld lenen, maar minder over hoe we ervoor kunnen zorgen dat we ook gaan hervormen. En die hervormingen zorgen er wel voor dat we op de langere termijn de staatsschuld onder controle kunnen houden.

De heer **Bushoff** (PRO):

Ik denk dat we in Nederland prima in staat zijn om een aantal goede hervormingen door te voeren. Ik denk ook dat dat goed is en daar valt ook zeker over te praten met PRO. Alleen, het is dan wel weer de vraag wat je gaat hervormen. Als het erom gaat om structureel onze inkomsten en uitgaven in balans te brengen, is het de vraag of je vooral gaat snijden bij mensen die weinig hebben of wat meer gaat halen bij mensen die al heel veel hebben. Dan maken we misschien een andere keuze als we het hebben over hervormingen om uitgaven en inkomsten structureel in balans brengen.

Dat neemt niet weg dat de Europese begrotingsregels extra ruimte bieden aan de lidstaten om te investeren in die productiviteit voor de toekomst. Daar maakt Nederland niet volledig gebruik van, terwijl andere landen dat wel doen. En Nederland zou daar echt wel toe in staat moeten zijn, gegeven onze financiële situatie. Ik vind het onverstandig dat we dat niet doen, omdat we denken dat we zo op de korte termijn goed bezig zijn. Goedkoop is dan uiteindelijk duurkoop, zou ik willen zeggen.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Ik zie verder geen vragen. Nee, toch wel! De heer Schenk heeft een vraag.

De heer **Schenk** (FVD):

Ik hoor de heer Bushoff van PRO zeggen dat er veel uitdagingen zijn waar we in moeten investeren. Een aantal van de uitdagingen die hij noemt, deel ik. Echter, is PRO dan echt van mening dat we hiervoor meer moeten gaan lenen? FVD zegt dat we daarvoor als overheid minder moeten gaan uitgeven. Door dingen weg te halen komt er geld beschikbaar dat we daarvoor zouden kunnen gebruiken. Ik ben heel erg benieuwd naar hoe hij dat ziet. Wij zien in klimaat en immigratie grote miljardenposten waar wel wat minder naartoe kan. Doen we dat, dan zouden we dat geld in infrastructuur kunnen

investeren. Ik ben heel erg benieuwd bij welke beleidsterreinen we volgens PRO eventueel geld zouden kunnen weghalen. Welke dingen zouden we kunnen schrappen, zodat we in dit soort zaken kunnen investeren?

De heer **Bushoff** (PRO):

Kortheidshalve kan ik daarvoor verwijzen naar het antwoord dat ik gaf aan mevrouw Inge van Dijk, want toen heb ik eigenlijk al exact antwoord gegeven op deze vraag.

De **voorzitter**:

Meneer Schenk, een vervolgvraag.

De heer **Schenk** (FVD):

Ik hoorde toen op zich een terecht punt, namelijk dat mensen die al heel veel belasting betalen, niet nog zwaarder belast moeten worden. Maar dat was niet helemaal mijn vraag. Mijn vraag is: zijn er beleidsterreinen waar we nú veel geld aan uitgeven en waar het misschien wel een tandje minder kan, zodat we dat geld bijvoorbeeld in infrastructuur zouden kunnen investeren? Wij zeggen dan: "40 miljard per jaar naar klimaatbeleid. Uhm, dat is misschien wel iets te veel." Ik durf geen exact getal te noemen, maar volgens mij geven we 30 miljard of 25 miljard per jaar uit aan immigratie, zeker als je daarin ook de kosten voor de verzorgingsstaat meeneemt. Dat kan misschien wel een tandje minder. Zijn er ook beleidsterreinen waarvan PRO zegt dat het wel wat minder kan, zodat we dat geld kunnen benutten voor bijvoorbeeld infrastructuur?

De heer **Bushoff** (PRO):

Over a die beleidsterreinen die mijn collega van Forum voor Democratie net noemde zijn we het denk ik niet eens. Laat ik er dan één uit halen: ondoelmatige fiscale regelingen. Dat kost de schatkist hartstikke veel geld. Laten we een start maken met voorkomen dat er heel veel geld weglekt naar die ondoelmatige fiscale regelingen. Als we dat zouden doen, kunnen we echt klappers maken en heel veel geld inzetten voor bijvoorbeeld investeringen in die productiviteit van onze toekomstige economie.

De **voorzitter**:

Een laatste vraag van de heer Schenk.

De heer **Schenk** (FVD):

Ik zou niet durven zeggen hoeveel geld we daar dan exact mee vrijspelen, maar dat zal niet om tientallen miljarden gaan. En die zijn wel nodig om de achterstanden bij bijvoorbeeld infrastructuur in te lopen. Als de heer Bushoff een voorstel klaar heeft liggen om heel snel tientallen miljarden vrij te spelen door bepaalde fiscale regelingen te schrappen, dan zie ik dat heel graag tegemoet. Maar ik vraag mij sterk af of dat mogelijk is en of dat realistisch is.

De heer **Bushoff** (PRO):

Volgens mij staat er in een rapport van de Algemene Rekenkamer de schatting dat er 35 tot 89 miljard weglekt via ondoelmatige fiscale regelingen. Ik zal hier niet zeggen dat je met één druk op de knop al die regelingen kan afschaffen en al dat geld op je rekening kunt hebben staan, maar dit is wel de orde van grootte. Wellicht is het zinvol voor Forum voor Democratie om nog eens goed naar die cijfers te kijken.

De **voorzitter**:

Dank u wel. U kunt verdergaan met uw betoog.

De heer **Bushoff** (PRO):

Het volgende punt dat ik wilde aanhalen, staat ook op de agenda van de IMF-vergadering, namelijk kunstmatige intelligentie. Dat kan heel veel positieve ontwikkelingen met zich mee brengen en het is ook echt een groeimotor. Tegelijkertijd zien we dat het risico's met zich meebrengt voor de financiële stabiliteit, doordat AI-gegenereerde bedrijven bijvoorbeeld al de helft van de S&P 500 vormen. En dat was nog maar een kwart in 2022. We zien ook dat ze veel vaker met schuld gefinancierd worden en dat ze in toenemende mate onderling met hun afnemers verweven zijn. Dat roept vragen op, want als deze AI-bubbel op een gegeven moment zou barsten, weten we niet wat dat allemaal zou betekenen voor de stabiliteit van het financiële systeem en wat de gevolgen zouden zijn voor de reële economie. Ik zou de minister willen vragen of hij bereid is om niet alleen in Europees verband maar ook op nationaal niveau te bekijken of we hiervoor een soort stresstest kunnen doen. Als die AI-bubbel barst, wat betekent dat dan? Zijn we daar dan voldoende op voorbereid?

De heer **Van der Maas** (VVD):

Ik deel uw zorg wat betreft AI. Ik denk dat er heel veel mogelijkheden in zitten, maar u noemde het ook een bubbel. We moeten echter nog wel zien of dat ook zo is. Maar stel dat die bubbel inderdaad barst, dan zouden we helemaal geen buffers meer hebben als we het idee van de heer Bushoff zouden volgen om de staatsschuld op te rekken voor investeringen. Maakt de heer Bushoff zich dan echt nog steeds geen zorgen over het totale oprekken van de overheidsschuld en onze mogelijkheden om dan dit soort schokken op te vangen? Het is niet alleen AI, want we hebben ook nog te maken met oorlogen en allerlei andere soorten interrupties. Maakt de heer Bushoff zich daar zorgen over?

De heer **Bushoff** (PRO):

Mijn antwoord daarop is tweedelig. Eén. Ik pleit niet voor het volledig oprekken van alle leenmogelijkheden en ik pleit er ook niet voor om alles in de schuld te laten lopen, ook al vind ik wel dat dat wel wat meer kan dan nu gebeurt. Twee. Precies in dat licht zou ik het ook bijzonder verstandig vinden om in ieder geval voor de financiële sector geen lagere buffers aan te houden. Zowel aan de kant van de overheid als aan de kant van het financiële systeem moeten we namelijk voldoende buffers hebben om de klap op te vangen die er mogelijk komt wanneer die AI-bubbel barst.

De **voorzitter**:

De heer Van der Maas vindt dit antwoord nog niet voldoende. De volgende vraag!

De heer **Van der Maas** (VVD):

Nee, want nu vermengt de heer Bushoff het meteen met de deregulering van banken. Die is natuurlijk goed. Ik denk niet dat die op dit moment onderdeel is van de IMF-discussie. Maar ik wil wel markeren dat het extra gebruiken van de mogelijkheden die we hebben onder de Europese begrotingsregels echt wel extra risico's met zich meebrengt; we kunnen daardoor later reageren op crises. Ik hoor de heer Bushoff zeggen dat we ze niet helemaal moeten gebruiken. Daar ben ik blij mee. Maar wat is dan het niveau tot waar we wel kunnen gaan om die buffer toch nog te houden?

De heer **Bushoff** (PRO):

Eigenlijk zitten er een paar dingen in deze vraag. Laat ik eerst terugkomen op het eerste dat de heer Van der Maas zei, dus dat ik de financiële wereld en met name het dereguleren van de bankensector hiermee verknoopte. Die dingen hebben er wel degelijk mee te maken. Als je zegt dat we voldoende in staat moeten zijn om eventuele tegenslagen op te vangen, dan moeten we dat als overheid zijn. Daar ben ik het mee eens. Daarom zeg ik dat we als overheid voldoende in staat moeten zijn om een eventuele tegenslag op te kunnen vangen. Maar ik denk dat we nu nog voldoende ruimte hebben om meer te investeren en meer in de schuld te laten lopen; we zijn dan nog steeds voldoende geëquipeerd om een tegenslag op te vangen. Maar, zeg ik er ook bij, om een tegenslag op te kunnen vangen, moeten we niet alleen naar de overheid kijken, maar ook — het was de heer Van der Maas zelf die dit punt inbracht — naar de financiële sector en naar de bankenwereld. Daarom zeg ik dat het onverstandig zou zijn om dan verder te dereguleren en de hoogte van de buffers van de bancaire wereld te verlagen. Dat zou je dan ook niet moeten doen. Daar moeten voldoende robuuste buffers aanwezig zijn, net als bij de verschillende overheden.

De voorzitter:

Dank u wel. Meneer Schenk heeft een interruptie op hetzelfde punt.

De heer Schenk (FVD):

Ik ben natuurlijk gelijk even gaan zoeken naar die 89 miljard en waar die dan precies vandaan komt. Ik dacht: heb ik het dan niet goed begrepen? Maar ik heb het volgens mij wel goed begrepen. Mijn vraag was namelijk welke beleidsterreinen we zouden kunnen schrappen zodat we daar als overheid minder geld aan uitgeven, waardoor we dat ergens anders voor kunnen gebruiken. Die fiscale voordelen die eventueel anders ingericht zouden kunnen worden, die de heer Bushoff noemde, zijn bijvoorbeeld de winst- en energiebelasting, waardoor bedrijven als het ware meer betalen, en de hypotheekrenteaftrek; als je die afschaft, gaan woningeigenaren meer betalen. Die gaan dus allemaal om het verhogen van de inkomsten van de Staat. Maar dat was natuurlijk niet mijn vraag; ik vroeg waar we nou minder geld aan kunnen uitgeven, zodat we het ergens anders voor kunnen gebruiken, bijvoorbeeld voor infrastructuur. Daar heb ik nog niet echt een verhelderend antwoord op gehoord.

De heer Bushoff (PRO):

Als je ervan uitgaat dat geld dat via de fiscale regelingen weglekt eigenlijk ook geld is dat we ergens anders zouden kunnen inzetten, vind ik dat het schrappen van die ondoelmatige regelingen wel degelijk op het beleidsterrein ligt van "schrappen, waarmee je heel veel geld zou kunnen ophalen". Daar is wat PRO betreft echt enorm veel winst te behalen, net als dat er, als het gaat om het zorgen dat we meer geld in kas hebben om aan belangrijke zaken uit te geven, winst te behalen valt bij het iets meer vragen van de meest vermogenden. Dat is echt een totaal andere keuze dan de keuze die Forum voor Democratie wellicht maakt. Die partij denkt misschien dat het verstandig is om op klimaat te besparen. Dat denken wij niet; wij denken dat je beter ergens anders geld vandaan kunt halen. Ik heb net twee voorbeelden genoemd van hoe dat kan. Dat zijn voorbeelden van dingen die veel geld opleveren en, denk ik, veel verstandiger zijn om te doen dan de voorstellen die Forum doet. Maar het zal wellicht ook geen verrassing zijn dat PRO en Forum hier totaal verschillend over denken.

De voorzitter:

Toch heeft de heer Schenk nog een vraag voor u.

De heer **Schenk** (FVD):

Tot slot. Dan begrijp ik waar we in de vorige interrupties tegenaan liepen. Dat is een verschil van inzicht; waar FVD liever zou zien dat de overheid minder geld zou uitgeven, lijkt PRO te zeggen dat de overheid meer geld moet uitgeven door meer belasting te heffen en dat geld vooral bij de vermogenden, rijken en grote bedrijven vandaan te halen. Dat vinden wij geen goede oplossing. Wij zouden zeggen: verlaag voor iedereen de belastingen en schrap bepaalde kostenposten, waardoor je bijvoorbeeld in infrastructuur zou kunnen investeren. Maar dat is dan misschien een ideologische botsing. We weten in ieder geval waar het verschil zit. Volgens mij gaan we van dezelfde cijfers uit maar zien we gewoon andere prioriteiten. Dat kan en mag. Dan weten we in ieder geval waar het 'm in zat bij de schermutseling die we net hadden. Dat is dan bij dezen uit de lucht.

De **voorzitter**:

Ik heb geen vraag gehoord. De heer Bushoff kan verder.

De heer **Bushoff** (PRO):

Waarvan akte. Ik ben nog benieuwd of de minister kan aangeven of er inzicht is in de verwevenheid tussen AI, de reële economie en de financiële sector, en of we, met het oog op het eventueel barsten van die AI-bubbel ook op voorhand iets van een stresstest gaan doen om te zien wat de gevolgen daarvan zijn.

Voorzitter, hoeveel tijd heb ik nog?

De **voorzitter**:

Tien seconden, dus niet zo heel veel.

De heer **Bushoff** (PRO):

Dan vraag ik het heel kort. Ik had er ook al een interruptiedebat met de heer Van der Maas over: is de minister ook van mening dat het verlagen van buffers van de financiële sector juist in deze onzekere tijd onverstandig is? Ik heb het BNC-fiche gelezen dat hij daarover naar de Kamer heeft gestuurd. Ik vind dat dat nog wel een beetje op twee gedachten hinkt. Ik zou dus wat meer duidelijkheid van deze minister willen. Zegt hij inderdaad: "We moeten de financiële sector niet dereguleren. Ik wil wel bekijken waar we zaken kunnen versimpelen, maar dereguleren, het verlagen van buffers en het verhogen van bonussen is echt onverstandig, want ook een financiële sector moet een verstandige buffer aanhouden en voldoende geëquipeerd zijn om eventuele schokken op te vangen"?

De **voorzitter**:

Als dit kort is, wil ik niet weten wat lang is, meneer Bushoff. We gaan naar de heer Oosterhuis. Hij gaat spreken namens D66.

De heer **Oosterhuis** (D66):

Dank u, voorzitter. Een derde van wat Nederland verdient, verdienen wij over de grens. Dat kan alleen als alle landen zich aan gezamenlijke afspraken houden. Het IMF is opgericht om daarbij te helpen. We zien wel dat de twee grootste economieën zich steeds minder aantrekken van de rest van de wereld. Europa zit daartussenin. Daarover en over de twee risico's die daarbovenop komen, namelijk oplopende rentes en de AI-

bubbel, wil ik het zo nog hebben.

Voorzitter. Op de IMF-agenda heet het met een mooi woord "handelsonevenwichtigheden", maar volgens mij gaat het vooral over China en de Verenigde Staten. We zien dat Trump bij elk meningsverschil naar heffingen grijpt. Zijn minister van Financiën riep eind augustus andere landen op om hetzelfde te doen tegenover China. China doet het met staatssteun en een lage wisselkoers. Het exporteerde vorig jaar voor 1.200 miljard dollar meer dan het importeerde. Dat is een record. En toen het de export van zeldzame aardmetalen afkneep, moesten de Europese fabrieken de productie terugschroeven. Deze maand moet Europa bepalen hoe het daarop reageert en een keuze maken. Ik denk dat het goed is dat Europa zich beter gaat beschermen en ook zelf investeert in industrie en innovatie, want "open" is niet hetzelfde als "naïef". Nederland verdient zijn geld echter met handel, en niet achter een muur. Wat gaat de minister hier volgende week over inbrengen tijdens de IMF-vergadering?

Wij hebben een IMF nodig dat beide grootmachten de waarheid durft te zeggen. Daar maak ik mij wel zorgen over, want inderdaad, volgens de Financial Times viel deze zomer de beoogde hoofdeconoom van het IMF af omdat hij kritiek had op de heffingen van Trump. In april nog schreef de minister dat het IMF — ik citeer — zonder vrees of voorkeur toezicht moet houden. Dat ben ik met hem eens, maar heeft hij het IMF dan ook om opheldering gevraagd over deze stap? Welke rol ziet hij voor Nederland weggelegd om ervoor te zorgen dat het IMF onafhankelijk blijft en serieus wordt genomen? Gaat hij hierover in gesprek met zijn Amerikaanse counterpart?

Een kleine zijstap: wanneer verwacht de minister dat het Congres in de Verenigde Staten instemt met de zestiende quotaherziening? Die ligt er immers ook al een tijdje.

Voorzitter. Dan nog kort over de twee risico's die ik net schetste. De rentes op staatsschulden lopen op en grote landen krijgen steeds grotere schulden. Dat zie ik als een risico. Ik denk dat AI heel grote kansen biedt voor een groei van de productiviteit, maar het brengt ook grote risico's met zich, zoals een potentiële zeepbel in de financiering door een steeds grotere onderlinge verwevenheid van allerlei partijen in de sector. Het kwam net al even aan de orde. Het IMF waarschuwt daar ook voor. Die risico's stoppen niet bij de grens. Hoe ziet de minister de rol van het IMF in dezen? Wat wordt volgende week in Bangkok zijn inzet om dit te adresseren?

Voorzitter. Juist voor onze welvaart is een goed functionerend IMF cruciaal. Helaas is dat tegenwoordig minder een gegeven dan vroeger. Ik vind het dus sowieso goed dat wij hier, voor het eerst in tweeënhalf jaar, weer spreken over het IMF. Ik zie uit naar de reactie van de minister.

De voorzitter:

Dank u wel. Netjes binnen de tijd. Als laatste aan de zijde van de Kamer is het woord aan mevrouw Van Dijk. Zij gaat spreken namens het CDA.

Mevrouw Inge van Dijk (CDA):

Dank je wel, voorzitter. Vorige week voerden we bij de Financiële Beschouwingen discussies die soms wonderbaarlijk langs elkaar heen leken te lopen. Enerzijds zeggen we immers "pas op, de staatsschuld!" en "we moeten financieel degelijk zijn", maar

anderzijds zeggen we "meer investeren in defensie, energie, infrastructuur en ons verdienvermogen", alsof we tussen die twee moeten kiezen. Het IMF laat volgens mij ook zien dat die tegenstelling niet klopt. Een land dat te veel schulden maakt, wordt kwetsbaar, maar een land dat onvoldoende investeert, wordt óók kwetsbaar.

Dan het goede nieuws. Nederland is financieel sterk. De uitdaging is om die kracht nog beter te benutten. Vergeleken met andere landen hebben wij grote financiële buffers, een relatief lage staatsschuld, enorme pensioenvermogens, bedrijven en huishoudens die veel sparen en een groot overschot op de lopende rekening. Het IMF constateert echter dat onze investeringen achterblijven en dat dit onze toekomstige groei remt. Die analyse kennen we inmiddels. Van belang is hoe we hier versneld beweging in gaan krijgen. Waar zit volgens de minister de grootste blokkade voor het van de grond krijgen van meer productieve investeringen, en welke boodschap neemt hij hierover mee naar de IMF-vergadering?

Mijn tweede vraag sluit hierbij aan. Hoe zorgt Nederland er bij het IMF en in Europa voor dat het bij begrotingsdiscipline niet alleen gaat over de omvang van de overheidsfinanciën, maar ook over de kwaliteit ervan?

Voorzitter. AI laat misschien wel het scherpst zien waarom meer investeringen nodig zijn. Europa is goed voor ongeveer 15% van de wereldeconomie, maar beschikt naar schatting slechts over circa 5% van de mondiale AI-rekenkracht. Het IMF ziet dat investeringen in AI en technologie inmiddels een belangrijke bijdrage leveren aan de economische groei, vooral in de Verenigde Staten. De bedrijven die hierachter zitten, bevinden zich voor een belangrijk deel buiten Europa, waar ook het grootste deel van die groei plaatsvindt. Wij profiteren onvoldoende van de baten, terwijl wij wel degelijk worden geraakt als het misgaat. Het IMF waarschuwt namelijk ook voor hoge waarderingen, toenemende schuldfinanciering en een grote concentratie van risico's rondom AI. Als dat leidt tot een stevige correctie op de Amerikaanse markt, dan houdt dat natuurlijk niet op bij de Amerikaanse grens. Hoe kijkt de minister naar deze spanning? Het is goed dat Europa de financiële risico's van AI goed monitort, maar is de minister het niet met mij eens dat dit alleen niet voldoende is en dat we er nadrukkelijk ook voor moeten zorgen dat een groter deel van de economische kansen en investeringen hier terecht komt?

Voorzitter. Tot slot, het IMF zelf. Als we willen dat het IMF ook in een veranderende wereld gezaghebbend blijft, moeten landen zich daar voldoende in herkennen. China en verschillende andere opkomende economieën zijn op basis van de huidige quotaformule ondervertegenwoordigd. Het kabinet staat open voor een beperkte verschuiving, maar wat verstaat het kabinet dan precies onder "beperkt"? Waar ligt voor Nederland de grens, en hoe zorgen we ervoor dat ook middelgrote open economieën voldoende invloed houden binnen het IMF?

Ten slotte sluit ik mij aan bij de vraag van D66 over de zestiende quotaherziening.

Dank je wel, voorzitter.

De voorzitter:

Dank u wel. Ik zie geen interrupties. Ik kijk naar de minister. Hoelang heeft u ongeveer nodig?

Minister **Heinen**:

Heel kort, maar ik moet zo ongeveer naar de andere kant van de stad lopen. Zullen we een kwartier doen?

De **voorzitter**:

Vijftien minuten pauze. We gaan dus om 10.45 uur verder met deze vergadering.

De vergadering wordt van 10.30 uur tot 10.45 uur geschorst.

De **voorzitter**:

De minister is terug, dus wij gaan verder met deze vergadering. Ik kijk even naar de minister. Hoe gaat u de beantwoording doen?

Minister **Heinen**:

Ik heb één blokje. Dat noem ik "overig" en dat zal ik behandelen. Nee, hoor! We hebben geprobeerd om het te structureren. Laten we beginnen met de mondiale economische ontwikkelingen. Daarna zoomen we meer in op het IMF zelf, waarbij we ingaan op de wat bredere zaken rond het IMF. Ik heb ook een blokje overig, maar dat is meer de vertaling van: wat zijn nou de internationale ontwikkelingen en wat betekenen die voor ons, voor het binnenlandse? Daar heeft uw Kamer immers terecht vragen over gesteld. We hebben het dan over het investeren, het consumeren, de hervormingen en dergelijke. Ook op AI kunnen we dan inzoomen. Langs die drie lijnen wil ik antwoorden, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dat lijkt mij een goed voorstel. De leden zijn het er ook mee eens. Op dit moment kunnen zij nog steeds vrij interrumperen. Probeert u de interrupties wel kort te houden, zeg ik tegen de leden, want dan kunt u ook veel vragen aan de minister als u daartoe de behoefte voelt. Het woord is aan de minister. Ga uw gang.

Minister **Heinen**:

Dank u wel, voorzitter. Allereerst ben ik zeer verheugd dat u dit debat op de agenda heeft gezet en door heeft laten gaan. In het verleden is dat weleens een schriftelijk overleg geworden. Er gebeurt ontzettend veel in de wereld en dat raakt ons gewoon direct. Iedereen voelt het in de portemonnee, door de prijs aan de pomp, de stijgende energierekening, de hoge prijzen in de supermarkt. Dat is allemaal een afgeleide van wat er internationaal gebeurt. Ik vind dat we dit debat te weinig voeren als ik zie welke ontwikkelingen er internationaal allemaal zijn. Dit raakt ons immers direct, maar het raakt ons ook bij de keuzes die wij hier, in ons binnenlands beleid, moeten maken. Vaak wordt gedacht "internationaal is ver van ons bed; wat kunnen wij daaraan doen?", maar we kunnen juist heel veel doen in het binnenland, en we moeten erop voorbereid zijn. "You preach to the converted", zeggen ze dan mooi in het Engels. Ik weet dat u er ook zo over denkt, zeg ik via u, voorzitter. Het is dus goed dat we dit debat hebben.

Er gebeurt veel. Ik zei het al. We zien de schulden mondiaal oplopen. Dat is echt een risico. Het IMF wijst daar ook continu op. Zowel de private als de publieke schulden zitten op het hoogste niveau dat we ooit gezien hebben. Dat is echt ongekend. De rentelasten stijgen enorm. Landen voelen de druk van de hoge rentelasten ook. Dat is één.

Twee. We zien de prijzen voor energie wereldwijd stijgen. Dat is natuurlijk een direct gevolg van het conflict in het Midden-Oosten en alles wat daar gaande is. Na de Russische invasie in Oekraïne zagen we al wat voor een energieschok dit teweegbracht in Europa en nu zien we hoe dit conflict mondiaal een energieschok teweegbrengt. Dat raakt niet alleen Europa. Het raakt in de eerste plaats Azië, maar ook Europa en de Verenigde Staten. Landen acteren daarop en dat heeft weer gevolgen voor ons in het binnenland.

Daarnaast zien we razendsnelle technologische ontwikkelingen op het gebied van artificial intelligence, waarbij Europa achterloopt. Uw Kamer heeft daar ook aandacht voor gevraagd. Dat heeft direct gevolgen voor de productiviteit en de economische groei, maar het heeft ook gevolgen voor energievraagstukken en rentes, die daardoor oplopen. Private partijen geven immers veel nieuw schuldpapier uit om al die investeringen mogelijk te maken.

Dat allemaal vindt plaats tegen de achtergrond van groeiende mondiale onevenwichtigheden, waarbij het internationaal overleg onder druk staat. Normaal hadden we de systemen van Bretton Woods, waar we nu over spreken met de IMF en Wereldbank. Dat gaf een forum om onevenwichtigheden met elkaar te bespreken, maar je merkt dat ook dit deels op zijn retour is. De Europeanen doen er heel veel aan om die instituties overeind te houden en de dialogen aan te gaan, want er zijn geen nationale maatregelen om die mondiale onevenwichtigheden op te lossen. Wat we vanuit de Verenigde Staten zien, is: verhoog de tarieven maar, ga maar handelsbarrières opzetten. Maar dat is natuurlijk niet het antwoord op oplopende schulden. We komen er nog specifieker over te spreken, maar we hebben deze internationale fora nodig om dat gesprek te voeren en beleid af te stemmen. Dat vindt plaats in het forum van het IMF, maar ook in de G20. In het verleden hebben we bijvoorbeeld gezien dat beleidsdiscussies in G20-verband via de OESO tot voorstellen leidden, bijvoorbeeld op het gebied van de belastingontwijking en de minimale winstbelastingen. Daar komen dus ook gewoon beleidsvoorstellen uit voort die we aan het implementeren zijn.

Al dit soort fora waarop wij acteren, hebben uiteindelijk dus ook weer gevolgen voor ons nationale beleid. Dat gaat natuurlijk allemaal trager. Het is allemaal niet "je besluit iets, en wat is dan volgende week het resultaat", maar het is ongelofelijk belangrijk dat wij daar acteren. Nederland en het Nederlandse kabinet zijn daar ook heel actief in. Wij zorgen er dan ook voor dat we elke keer bij die G20 aan tafel zitten. Dit even als inleiding. Dan ga ik naar een aantal specifieke vragen.

Allereerst vroeg de heer Van der Maas hoe Nederland tijdens de jaarvergadering gaat bevorderen dat wij als Nederland IMF-landen blijven aanspreken op houdbare overheidsfinanciën. Dit is sinds ik deze functie mag vervullen en Nederland daar internationaal mag vertegenwoordigen, altijd het begin en het eind van mijn bijdrage: houdbare overheidsfinanciën en de toenemende schulden. Daar staan we overigens niet alleen in; het IMF wijst hier ook continu op en maakt zich hier echt zorgen over. Het gaat gewoon de verkeerde kant op. Laten we daar ook gewoon eerlijk over zijn. Wij blijven daarop wijzen. Er wordt ook naar Nederland gekeken. Wij hebben in die zin recht van spreken omdat wij onze overheidsfinanciën op orde hebben. Zo wordt internationaal naar Nederland gekeken.

Ik zeg wel: ook de Nederlandse positie staat onder druk. Ik kom daar straks nog nader over te spreken. Ik hoor veel partijen ook onderling in het debat met elkaar zeggen dat we minder moeten uitgeven of dat de overheid kleiner moet, maar ik krijg geen hervorming door dit parlement. Er worden alleen maar moties ingediend voor hoe belastingen omhoog kunnen en bezuinigingen uitgesteld kunnen worden. De status quo op dit moment wordt zelfs gevierd. Dat is onverstandig. Wij lopen achter. De laatste keer dat wij hervormd hebben, was in Rutte II, in 2015. Dat is tien jaar geleden. Sindsdien hebben wij niet hervormd. De sociale zekerheid is niet hervormd. Ik wil onszelf dus ook even een spiegel voorhouden. Ik zal internationaal wijzen op het belang van gezonde overheidsfinanciën, maar ik heb wel altijd een stemmetje in mijn achterhoofd dat zegt: is Nederland nog wel het Nederland dat blijft hervormen? Ik heb daar wel mijn vraagtekens bij, eerlijk gezegd. Maar we hebben de werkgevers en werknemers nu aan tafel gezet. Daar zullen hervormingen uit moeten komen. Ik hoop dat Nederland dan weer internationaal het voorbeeld zal zijn voor hoe je dit in gezamenlijkheid doet.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Misschien komt de minister nog op het volgende. Ik snap de zorg met betrekking tot de hervormingen heel goed. We hebben het al gehad over onze reis. We hebben afgesproken dat we die heel vaak gaan benoemen! Daar werd heel nadrukkelijk aangegeven hoe moeizaam het hervormen gaat, ook binnen Europa. Maar ik vroeg niet alleen naar de kwantitatieve overheidsfinanciën, maar ook naar de kwaliteit daarvan. Is dat ook onderwerp van gesprek?

Minister **Heinen**:

Ja, daar kom ik zo in mijn derde blokje op terug. Dat is inderdaad terecht. Het IMF kijkt als je belasting heft, ook hoe je dat doet en of je dat op orde hebt. We zien in landen met tekorten en grote zwarte markten dat als je die beter weet te belasten, je als staat meer inkomsten hebt. Dat zagen we in het verleden ook in Griekenland. Dan kan je ook begrotingstekorten terugdringen. Daar kijkt het IMF inderdaad ook naar. Daar kom ik zo over te spreken.

Dan had de heer Van der Maas ...

De **voorzitter**:

Toch krijgt u eerst nog een interruptie van de heer Bushoff.

De heer **Bushoff** (PRO):

Ik werd toch even getriggerd door de woorden van de minister net. Hij zei: we moeten onszelf ook een spiegel voorhouden; ik krijg geen hervormingen door dit parlement. Vaak is het zo dat als je naar anderen wijst, er ook vier vingers naar jezelf wijzen. Wellicht ligt het nu ergens in het midden, maar er worden vanuit deze minister natuurlijk ook blokkades op hervormingen gelegd. Ik vroeg me af: wat gaan we met z'n allen doen om over die schaduw heen te stappen en die hervormingen, waarvan de minister misschien sommige niet wil, te kunnen doorvoeren?

Minister **Heinen**:

Elke hervorming aan de uitgavenkant juich ik toe. Het probleem van de overheidsfinanciën zit aan de uitgavenkant. We zien geen dalende belastinginkomsten. Tekorten lopen niet op als gevolg van te weinig belastingen; die lopen op door te veel geld uitgeven. Ten eerste lopen onze rentelasten op. Dat is heel belangrijk. We moeten

meer investeren. Daar wijst de Kamer ook op. In de eerste plaats moeten we investeren in Defensie, maar we zien dat we ook moeten investeren in de infrastructuur. We zien ook vergrijzing, waardoor de kosten voor zorg en sociale zekerheid toenemen. Tegelijkertijd zien we het arbeidsaanbod afnemen. Dat raakt rechtstreeks onze productiviteit. De Studiegroep Begrotingsruimte heeft daarom gezegd: grijp in op de sociale zekerheid, bijvoorbeeld op de AOW, niet alleen uit budgettair oogpunt, maar ook uit het oogpunt van de arbeidsmarkt en het vergroten van het arbeidsaanbod.

Op dit moment stuit elk voorstel dat wij doen om aan de uitgavenkant in te grijpen in de sociale zekerheid en de zorg Kamerbreed op blokkades. Daarom hebben wij ook gezegd: zet werkgevers en werknemers nou aan tafel. Wellicht kunnen zij samen tot hervormingen komen en is dat een route waarbij politieke partijen achter de grote schouders en de grote ruggen van de werkgevers en de werknemers mee kunnen doen in het verder hervormen, vanuit de gedachte: we doen dit samen. Dat is de reden dat ik als minister van Financiën over die schaduw ben gestapt. Ik heb gezegd: oké, dan zorg ik ervoor dat de werkgevers en werknemers aan tafel komen. Maar ik zou het heel ongepast vinden om de huidige situatie te vieren als een overwinning. Het enige wat we nu bereikt hebben, is een standstill. We moeten nu gaan hervormen, wij allemaal. Ik sta internationaal echt voor joker als ik, gestimuleerd door het parlement, anderen de maat neem en zeg "u moet hervormen" terwijl we hier een standstill hebben met betrekking tot hervormen. We hebben dus een grote opdracht aan onszelf, maar ook de polder heeft nu een heel grote verantwoordelijkheid. Als de polder niet levert, zegt dat ook iets over de polder. Dat betekent dan dat zij het ook niet meer kunnen. De werkgevers en de werknemers, de polder, hebben hier dus een heel grote verantwoordelijkheid om te laten zien dat ze relevant zijn. Hervormen ze niet, dan zijn ze niet meer relevant.

Dan ga ik door, voorzitter.

De voorzitter:

De heer Bushoff heeft toch nog een vervolgvraag voor u.

De heer Bushoff (PRO):

De vraag is natuurlijk of als je met het mes op de keel tegen de polder zegt "ga hervormen", je ze dan echt het werk laat doen van het Rijnlandse model, waar Nederland zo groot mee is geworden. Of stap je daar eigenlijk vanaf en ga je met een ijzeren mes op de keel zeggen: het moet zoals ik het wil en dat is het enige goede antwoord? Ik denk dus dat het ook goed zou zijn om de ruimte te geven aan de polder, niet alleen in wat we nu gelukkig op papier hebben gezet, maar ook in woord en met de uitstraling die daarbij hoort. Dan zeggen we tegen de polder: gaan jullie met elkaar aan tafel om te kijken wat eruit komt. Ik denk dat dat misschien ook verstandig zou zijn als je het Rijnlandse model echt hoog hebt zitten en de polder echt eer wil bewijzen.

De voorzitter:

Ik zou de leden wel willen vragen om de interrupties wat compacter te houden, want het lijkt soms alsof we de Financiële Beschouwingen opnieuw doen.

Minister Heinen:

Dit raakt wel de kern, ook van hoe wij internationaal opereren en hoe dit het nationale raakt. Ik vind dit dus een goed debat. De heer Bushoff heeft gelijk. Je moet enigszins zeggen: kom met hervormingen die u wijs acht. Tegelijkertijd organiseer ik geen

theekransjes in het Catshuis. Er moet hervormd worden. Ik moet ook die spiegel voorhouden: "Het gaat niet goed in Nederland. De productiviteit loopt achter. Het arbeidsaanbod moet omhoog. De uitgaven nemen toe en onze schulden ook. U zult moeten leveren." We zitten daar niet met elkaar de tuin van het Catshuis te aanschouwen. Er moet geleverd worden. Ik heb er alles aan gedaan om deze partijen aan tafel te krijgen, maar als er niet geleverd wordt of als ze met 100 miljoen komen, dan is dat echt het einde van het Rijnlands model, dat u hier noemt. Er zal nu hervormd moeten worden. Dat is cruciaal in het licht van de gezonde overheidsfinanciën.

Dan had de heer Van der Maas ...

De **voorzitter**:

De laatste interruptie van de heer Bushoff.

De heer **Bushoff** (PRO):

Tot slot dan. Ten eerste: wat bedoelt de minister met "ze komen met 100 miljoen en dat is niet genoeg"? Kan hij dan nu al precies invulling geven aan wat hij wil dat eruit komt? Ik vind het wel raar dat als je het aan de polder laat, je nu alvast een verwachting oplegt, maar dat daargelaten.

Als we het dan toch hebben over hervormen, denk ik dat het ook fijn zou zijn dat als we met z'n allen zeggen dat werken meer moet lonen, we ervoor gaan zorgen dat werken daadwerkelijk meer gaat lonen. Tot nog toe is het trackrecord van deze minister namelijk dat hij vooral de lasten op werken heeft verhoogd. Dat willen we juist met z'n allen ook hervormen. Hopelijk komt er dan dus ook ruimte bij deze minister om daar wat aan te doen. Dat vraagt dan misschien inderdaad wat van de extra vermogenden. Misschien moet daar dan wat weg worden gehaald. Daar zie ik dan weer een blokkade van deze minister. Ik ben het dus van harte eens met het pleidooi van deze minister dat je er ergens samen uit moet komen, maar het is natuurlijk een heel eenzijdige spiegel als je aan de ene kant zelf blokkades opwerpt terwijl je aan de andere kant anderen verwijt dat ze nooit een beweging willen maken. Het is vooral deze minister die overal de hakken in het zand lijkt te zetten, terwijl hij vervolgens anderen verwijt niet over de brug te komen. Ja, zo werkt het natuurlijk niet.

Minister **Heinen**:

Ik maak geen enkel verwijt. Ik houd een spiegel voor over de werkelijkheid van Nederland. Ik vraag iedereen de hoofd uit het zand te houden en die werkelijkheid onder ogen te zien. De uitgaven stijgen, het arbeidsaanbod loopt achter, we zitten in een vergrijzend land en de schulden nemen toe. Dan moet je ingrijpen bij de uitgaven. Het antwoord is niet om dan maar de vermogenden te belasten. Dat is geld dat is opgebracht door diezelfde werkenden. Ik ben zeer voor "werken moet lonen", maar dan moeten we een andere discussie met elkaar voeren. Dat is een nivelleringsdiscussie. We zijn in Nederland doorgeschoten in nivelleren. Dat betekent dat elke keer dat je erop vooruitgaat en een euro meer gaat verdienen, dat wordt weggenivelleerd. Dat is waarom werken niet loont. Dat heeft niks te maken met hoe hoog de vermogensbelastingen zijn. Als je dat wil aanpakken en minder wil nivelleren, zal je dus in de uitgaven moeten ingrijpen door een kleinere overheid en het drastisch hervormen van de sociale zekerheid. En inderdaad: als uit die polderoverleggen 100 miljoen komt, zijn die mislukt. Die ambitie moet zeer hoog zijn.

Ik ga toch even door om terug te gaan naar het onderwerp van het IMF.

De voorzitter:

Voordat u doorgaat, is er een interruptie van de heer Schenk.

De heer Schenk (FVD):

Ik ben het hartgrondig met de minister eens wanneer hij zegt dat de nivellering in dit land compleet is doorgeschoten. Ik zou zelf zelfs nog wat zwaardere bewoordingen gebruiken. Het gaat inderdaad helemaal nergens meer over.

Maar ik wil wel even doorgaan op het punt over de polder. Ik ben het namelijk met de minister eens dat er hervormingen nodig zijn waar het gaat om sociale zekerheid, maar ik ben het ook met de heer Bushoff eens dat je dat inderdaad niet doet met het mes op de keel, waarbij er miljardenbezuinigingen boven de markt hangen. Ik hoor de minister nu zeggen: als er 100 miljoen uit komt, heeft de polder gefaald. Dat zou natuurlijk wel een uitkomst kunnen zijn. Ik dacht dat het kabinet nu de oplossing had gevonden om dan maar de kaasschaaf langs andere begrotingsposten te halen en bijvoorbeeld 1,5 miljard bij Onderwijs weg te halen. Heb ik dat dan goed begrepen, of is dat nu ook weer van tafel?

Minister Heinen:

Wij hebben gezegd: wij parkeren die bezuinigingen op de aanvullende post bij het ministerie van Financiën. Ik herhaal het debat dat wij hier vorige week over hebben gevoerd bij de Financiële Beschouwingen: dan moet je dat ergens zo boeken. Ik kan het niet in het tekort laten lopen. Als je geen keuzes maakt, is de consequentie dat het over alle begrotingen aan de uitgavenkant moet, maar daarover besluit je in het voorjaar. Eerst is de polder aan zet, maar als de polder niet levert, moet je dus terugvallen op zo'n kaasschaaf. Dat wil ik niet; ik wil dat er keuzes worden gemaakt en dat er wordt hervormd. Dit zijn de consequenties. Ik snap dat dit een ongemakkelijke waarheid is. Ik denk dat ik nog de enige ben die die waarheid in Den Haag vertelt, maar ik blijf die vertellen: we moeten hervormen. De uitgaven stijgen en de enige oplossing is het hervormen van de sociale zekerheid en de zorg. Er zijn echt veel moties ingediend om die hervorming van tafel te halen, volgens mij ook door de partij waar de heer Schenk lid van is, met als strekking: ga niet bezuinigen op de sociale zekerheid. Zo komen we echt niet verder met elkaar. We zijn bezig met die kleinere overheid. Daar bezuinigen we nu miljarden op. De staatssecretaris komt binnenkort met een plan voor hoe we dat allemaal kunnen verminderen, van adviesorganen tot minder fte's, maar het eerlijke verhaal is ook dat je er niet komt met alleen snijden in de overheid. Je zal echt in de sociale zekerheid en de zorg moeten hervormen. Als we dat niet doen, gaat die rekening niet weg. Dan moet een volgend kabinet dat doen. Ik zou dus juist zeggen: moedig dit kabinet aan om dit op te lossen, zodat een volgend kabinet daar de vruchten van kan plukken.

Ik ga nu echt even door met ...

De voorzitter:

Sorry, minister, u krijgt toch nog een vraag, maar ik wijs de leden er wel op dat we nu halverwege de tijd zijn. Volgens mij willen jullie ook nog een tweede termijn voor verduidelijkingsvragen. Hou daar dus rekening mee.

De heer **Schenk** (FVD):

Dan beloof ik dat dit mijn laatste interruptie is en dat ik daarna mijn mond zal houden. Het klopt inderdaad dat mijn partij voor bepaalde voorstellen heeft gestemd om bezuinigingen op de zorg en de sociale zekerheid tegen te houden, niet omdat wij tegen bezuinigen zijn maar wel omdat wij tegen bij voorbaat bezuinigen op die posten zijn. Wij zouden het liever uit andere potjes halen; ik noemde er al een aantal in de interrupties op de heer Bushoff. Daar zien wij op dit moment geen voorstellen voor. En verder is ook mijn partij er niet vies van om ongemakkelijke waarheden, zoals de minister die noemt, te benoemen. Ook dat delen we dus, maar ik ben nog wel een beetje op zoek naar wat er gaat gebeuren als die gesprekken in de polder bijvoorbeeld niet tot miljardenbezuinigingen leiden. Ik denk immers dat dat nog steeds de insteek van de minister is: er moeten hervormingen komen waardoor er minder geld naar sociale zekerheid hoeft. Maar als dat niet gebeurt en als die hervormingen dus misschien uitblijven of onvoldoende tot stand komen, zullen die sociale zekerheid en die verzorgingsstaat alsmaar blijven uitdijen. Gaan we dan ondertussen geld bij bijvoorbeeld het ministerie van Onderwijs of andere ministeries vandaan halen? Dat lijkt mij niet echt de richting die we met z'n allen willen. Is de inzet dus nog steeds: miljardenbezuinigingen op sociale zekerheid, maar de manier waarop we daartoe komen, is nu aan de polder? Of is de inzet: we kijken wel even wat daaruit komt en als ze er niet uit komen, halen we toch maar miljarden van andere begrotingsposten weg?

De **voorzitter**:

Ik zou de minister willen vragen om deze vraag te beantwoorden en daarna gewoon verder te gaan met zijn betoog. Ik zou de leden willen vragen om de minister heel even dit mapje te laten afronden, voordat we eventueel weer vragen hebben.

Minister **Heinen**:

We hebben het over het IMF en over de internationale inzet van Nederland. We doen nu de Financiële Beschouwingen over, maar dat doe ik met liefde, want ik spreek daar met passie over. Ik wijs er wel op dat ik hoor "we willen bezuinigen op de sociale zekerheid, maar niet op de AOW, niet op de WIA en niet op de WW; daar hebben we allemaal moties en blokkades voor neergelegd". Dat gaat gewoon niet. Je vindt dat daarop ingegrepen moet worden óf niet. Je kan niet zeggen: we sluiten 90% van de begroting af, maar stiekem willen we toch bezuinigen. Dat is echt te makkelijk. Het gaat om keuzes maken: ga met de billen bloot met elkaar en ga staan voor die moeilijke keuzes. Dat is wat wij hier moeten doen. Daar zijn we voor aangenomen. We zitten hier vier jaar. Daar worden we voor betaald. Laten we die moeilijke keuzes dan ook maken met elkaar.

Voorzitter. Dan ga ik naar de heer Van der Maas, want hij vroeg welke mogelijkheden ik voor het IMF zie om eerder in te grijpen wanneer schulden onhoudbaar dreigen te worden. Het IMF is geen verplichting. Landen kunnen zich daar melden als ze in betalingsproblemen komen. Wat het IMF doet, is via rapporten, via allemaal rapportages, een land een spiegel voorhouden en publiekelijk aangeven wat de staat van de overheidsfinanciën is. Het land is daar vaak zelf al achter, want de financiële markten hebben dat ook door en die vragen gewoon hogere rentes als de overheidsfinanciën niet op orde zijn. Maar het IMF doet ook voorstellen voor hervormingen. Die voorstellen kan een land overnemen. Als je dat maar lang genoeg uitstelt, word je vanzelf een IMF-land.

Van der Maas had ook de vraag of Nederland binnen het IMF gaat pleiten voor

structurele hervormingen, productiviteit en het mobiliseren van private investeringen als nadrukkelijk onderdeel van het economisch toezicht. Dat is inderdaad precies waarop ingezet moet worden. Het IMF heeft recent een herziening van de strategie met betrekking tot economisch toezicht afgerond. Dat is de zogenoemde Comprehensive Surveillance Review. Daarbinnen heeft Nederland inderdaad ook gepleit voor het belang van structurele hervormingen, dus het verhogen van de productiviteit en het mobiliseren van private investeringen. Dat is ook continu mijn inbreng, zowel nationaal als Europees en internationaal.

Dan had de heer Schenk nog de vraag of Nederland zich aansluit bij de positie van de Verenigde Staten dat het IMF zich strikt op de financiële en economische kerntaken zou moeten richten. Daar ben ik het zeer mee eens. Ik heb daar ook veel over gesproken met onze Amerikaanse collega's en ik heb hen ook gesteund op het punt van deze agenda, want net als bij Nederlandse bureaucratieën zie je dat het af en toe heel goed is om heel streng te zijn: terug naar de kerntaken. Het IMF is een fantastisch, waanzinnig instituut. Daar lopen ongelofelijk knappe koppen rond met waanzinnige analyses. Als je op zaterdagmiddag niks te doen hebt, lees dan zo'n rapport. Dat is leuker dan een novelle lezen. Ik neem het zelfs mee op vakantie, naar het strand. Los van de MEV neem ik vaak ook nog een Alert Mechanism Report mee van het IMF. Niks maakt me blijer dan dat. Het zijn echt waanzinnig goede analyses, maar ik vind ook dat ze bij de kerntaken moeten blijven. Ik zie het ook niet als een aanval op de instituten. Ze proberen het echt met veel gewicht terug te brengen naar de kern. We zeggen ook wel: jongens, schiet daar niet in door, want het IMF is heel belangrijk en als je dat kwijtraakt, raak je iets heel belangrijks kwijt, ook geredeneerd vanuit ons collectieve Westen. Dit zijn belangrijke instituten. Ze geven ons een platform om te overleggen, maar ook voor beleidsbepaling en richtinggeving naar de toekomst. We hebben geen enkel signaal dat de Verenigde Staten daarop terug willen komen, maar met betrekking tot de Bretton Woods-instituten, de Wereldbank en het IMF, zijn ze wel van mening dat die misschien wat uitgedijd zijn en terug moeten naar de kerntaken. Daar steun ik hen van harte in.

Dan als laatste in dit blok de vraag van de heer Schenk hoe geloofwaardig het in het licht van de situatie in Nederland is dat ik andere landen nu advies ga geven. Hij verwees ook naar de oplopende rentelasten en waarschuwde eigenlijk dat Nederland Frankrijk niet achterna moet gaan. Dat is een betoog naar mijn hart, maar dat heeft ook consequenties. Dit alleen zeggen is één, maar dan moeten we daar ook naar handelen.

Voorzitter. Dan wil ik naar het tweede onderwerp inzake het IMF: bredere zaken en meer het instituut zelf.

De voorzitter:

Ik kijk heel even naar de leden. Zijn er mensen die nog vragen hebben over het eerste blok? Dat is niet het geval. Gaat uw gang.

Minister Heinen:

Dank u wel, voorzitter. Dan was er een vraag van Van der Maas. Er waren sowieso veel vragen over de quotaherziening. Daar kom ik nu aan toe.

De heer Van der Maas vroeg of Nederland bij de IMF-quotadiscussie vasthoudt aan de inzet dat een groter gewicht voor landen als China gepaard moet gaan met meer transparantie en naleving van regels van het IMF. Bij de voorjaarsvergadering van het

IMF in april 2026 zijn meerdere principes aangenomen als uitgangspunt voor die quotadiscussie. In die principes is mede op aandringen van Nederland opgenomen dat een groter stemgewicht bij het IMF ook verantwoordelijkheden met zich meebrengt. Nederland houdt vast aan deze inzet. Ik had dus ook gewoon als antwoord ja kunnen zeggen.

Dan had mevrouw Van Dijk de vraag hoe realistisch een verdere hervorming is, nu de vorige quotaherziening nog niet geïmplementeerd is — daarbij wees zij volgens mij voornamelijk op de Verenigde Staten — en wat het voor de legitimiteit van het IMF betekent als een quotaverschuiving bij de volgende herziening wederom uitblijft. Bij het akkoord over de zestiende quotaherziening is afgesproken dat er bij de zeventiende quotaherziening een quotaverschuiving zal plaatsvinden. Daar is ook veel politieke druk vanuit opkomende economieën voor. Tegelijkertijd is dit natuurlijk een zeer geopolitiek en ingewikkeld dossier; daar hoeft u de krant maar voor open te slaan. De Verenigde Staten hebben een veto over quotaverschuivingen. Enerzijds is het uitblijven van een quotaverschuiving dus niet goed voor de legitimiteit van het IMF. Dat zien we allemaal en daarom staan we ook open voor een beperkte verschuiving. Tegelijkertijd moet het IMF natuurlijk een effectieve en goed functionerende multilaterale organisatie zijn en blijven als hoeder van de macro-economische groei en de financiële stabiliteit, ook op basis van financiële transparantie. Daar proberen we als Nederland en vanuit het met België gedeelde voorzitterschap van de kiesgroep elke keer op te wijzen.

Dan had mevrouw Van Dijk in het verlengde hiervan de vraag wat het kabinet verstaat onder die beperkte quotaverschuiving en waar de grens ligt. Ik snap deze vraag. Ik ga die grens niet publiekelijk noemen, want dan zouden we nu onze hele onderhandelingsinzet weggeven, maar een beperkte, geleidelijke quotaverschuiving lijkt ook acceptabel te zijn voor de Chinezen en andere open economieën. Naar verwachting gaat het dan om een verschuiving met enkele procentpunten en niet om tientallen procentpunten als je nu echt naar rato van de economie zou hervormen. Middelgrote open economieën hebben momenteel een vrij grote invloed bij het IMF. En zolang we samen optrekken, hebben de EU-landen gezamenlijk ruim 26% van het stemgewicht. Zoals u weet, heeft Nederland een heel bont gezelschap van landen waarmee we een kiesgroep hebben gevormd. België en Nederland doen daarin samen het voorzitterschap. Nederland heeft dit jaar weer het voorzitterschap. In onze kiesgroep zit ook een aantal landen waarvoor wij een bijzondere verantwoordelijkheid voelen, zoals Oekraïne en Israël. Daarin vraag ik ook elke keer aandacht voor zowel de situatie in het Midden-Oosten als die in Oekraïne, maar ook bijvoorbeeld voor een land als Moldavië, dat het gewoon heel zwaar heeft en wel in onze kiesgroep zit. Daar voel ik dus ook een bijzondere verantwoordelijkheid voor.

Dat betekent ook dat Nederland in de statements die op het laatst worden afgegeven elke keer blijft vechten om de Russische agressieoorlog te blijven veroordelen. Dat ligt internationaal lastiger. Je merkt ook dat die panelen helaas aan het verschuiven zijn, maar Nederland en Europa blijven zich inzetten om Oekraïne op de agenda te houden, aandacht ervoor te vragen en steun te blijven verlenen, uiteraard ook in ons nationale en Europese veiligheidsbelang.

Dan vroeg de heer Oosterhuis wanneer ik verwacht dat het Congres in de Verenigde Staten instemt met die zestiende quotaherziening. Nou, ik heb ze niet allemaal gebeld, maar het akkoord over de zestiende quotaherziening is bereikt in december '23. Het

Amerikaanse ministerie van Financiën heeft het voorstel nu ook opgenomen in de begroting voor '27. Alleen, het is niet duidelijk wanneer het Congres hiermee gaat instemmen. Ook daar ligt een begroting altijd moeilijk. Dat is ook wel verbazingwekkend als je de staat van de overheidsfinanciën daar ziet, met een tekort van 6%, een staatsschuld die hoger is dan na de Tweede Wereldoorlog en rentelasten die nu zelfs de investeringen in het leger verdrücken. Het is ongekend en mijns inziens ook onhoudbaar. Bij de vorige quotaherziening — misschien geeft dat ons wat guidance — werd in 2010 een akkoord bereikt en stemde het Congres er uiteindelijk in 2015 mee in. Ik weet niet of de politieke besluitvorming nu sneller gaat dan in het verleden. Ik heb soms het gevoel dat de politieke besluitvorming wereldwijd moeizamer gaat.

De heer Van der Maas had nog een vraag over de uitvoering van de voorwaarden van het IMF-programma van Oekraïne. Hij vroeg of het programma financieel nog aansluit bij de huidige financieringsbehoefte van Oekraïne. Het klopt: het IMF evalueert het programma van Oekraïne regelmatig en heeft de laatste evaluatie in juli als succesvol beoordeeld. Het volgende ijkmoment is in december. Dat wordt succesvol afgerond als er voldoende voortgang is geboekt met de hervormingen.

Dat ligt daar lastig. Ik spreek vaak met mijn Oekraïense collega-minister van Financiën, Marchenko. We proberen elkaar internationaal elke keer te spreken. Hij wil die hervormingen ook, maar ook daar ligt dat lastig in het parlement. Ik begrijp dat enigszins. Als je in Kiev woont, heb je elke dag een barrage van ballistische raketten en droneaanvallen. De minister van Financiën zei dat hij 's avonds met zijn vrouw geen gesprek meer kan voeren vanwege het kabaal van de raketinslagen. Stelt u zich voor dat u elke avond een oudjaarsnacht heeft. Tegen die achtergrond moet je ook nog je land hervormen. Zij staan ervoor, en ons lukt het hier in vrede en veiligheid maar matig. We vragen dus veel van hen. Ze zien het ook. Tegelijkertijd gaat het ook daar moeizaam. Daar heb ik enerzijds begrip voor, maar anderzijds blijf ik ook aangeven: het zal wel moeten om IMF-leningen te kunnen krijgen en die financieringsgaten te kunnen vullen.

Verder zien wij ook de andere financieringstekorten voor 2027, maar de inzet van het kabinet blijft om in Europees en internationaal verband ook andere landen aan te sporen meer te doen voor Oekraïne. Nederland loopt hierin voorop. Ik vind dat andere landen daaraan moeten bijdragen. Daarom is het ook zo belangrijk dat we weer naar deze IMF-bijeenkomst gaan. Ik heb daar meerdere Ukraine Roundtables met andere landen, waarbij ik ook de Japanners, de Zuid-Koreanen en iedereen aanspoor: doe zo veel als je kan voor Oekraïne; dat is ook in uw veiligheidsbelang. Uiteindelijk gaat dit hele vraagstuk namelijk over de soevereiniteit van lidstaten. Staan wij toe dat een grootmacht zomaar de soevereiniteit en zelfbeschikking van landen ter discussie kan stellen en mensen consequenteloos kan uitmoorden? Dat moet je als vrije westerse democratieën niet willen. Daar moet wat tegenover staan.

Voorzitter. Dan wil ik naar het blokje overig. Dat gaat over alles rond investeren, consumeren, hervormen en AI. Ik begin bij een vraag van de heer Bushoff over de nationale ontsnappingsclausule, ook wel de NEC genoemd, en of we die willen inzetten. Het antwoord daarop is nee. Ik vind dat onverstandig. Ik vind schulden maken onverstandig. Dat doen we al te veel. Alles wat je nu leent, moet je later weer terugbetalen. Ik wijs in dat kader op de rentelasten. Die verdubbelen deze kabinetsperiode en stijgen naar 16 à 17 miljard. De omvang van wat we aan rente

uitgeven komt overeen met de uitgaven voor ons hele primair onderwijs. Dat kunnen we niet investeren in zaken die we heel belangrijk vinden. Het is twee keer de politiebegroting, om maar wat te noemen. Dat komt allemaal doordat wij schulden maken en niet willen hervormen. Ik vind het dus echt onverstandig om nog meer schulden te maken en nog meer voor je uit te schuiven. Dat ga ik dus ook echt niet doen.

Voorzitter. Dan vroeg mevrouw Van Dijk of ik het ermee eens ben dat we moeten zorgen dat een groter deel van de economische kansen en van de investeringen in AI hier terecht komt. Ik denk dat dit een heel belangrijke vraag is. AI is een veelbelovende technologische ontwikkeling. Je ziet de Amerikanen langs twee lijnen profiteren van deze ontwikkeling. Enerzijds hebben ze de bedrijven die deze technologie ontwikkelen, dus hebben ze gewoon de winst van de technologie. Maar het gaat ook over de implementatie van de technologie, waardoor we productiever worden. Enerzijds willen we dus dat de technologische ontwikkeling ook hier plaatsvindt, maar anderzijds moeten we die ook implementeren. Dat is ook echt aan het bedrijfsleven zelfs. Maar het bedrijfsleven zegt vervolgens: geef ons dan ook de investeringscapaciteit.

Langs verschillende lijnen proberen we het investeringsklimaat in Nederland te verbeteren. We hebben een ongelofelijk ingewikkelde discussie rond box 3, die we met elkaar proberen op te lossen. We proberen netcongestie aan te pakken en regeldruk te verminderen. Langs verschillende lijnen proberen we dus barrières die we nationaal zelf hebben opgericht, te beslechten. We proberen de Europese kapitaalmarktunie verder vorm te geven om investeringen hier verder los te maken. Ik ben met de Europese Investeringsbank bezig met de vraag of je een groter deel van het budget dat je hebt, kan inzetten voor dit soort investeringen, juist ook in het mkb.

We hebben natuurlijk ook nationale initiatieven, zoals de nationale investeringsinstelling. Ik weet dat mevrouw Van Dijk daar vanaf dag een aandacht voor vraagt en het kabinet oproept haast te maken en alle investeringsinstellingen verder te integreren tot een groter investeringsinstituut, waardoor we kansrijke bedrijven die ontwikkelingen in deze technologie hebben, hier houden en voorkomen dat die de oceaan overgaan. We zijn dus langs allemaal verschillende borden aan het schaken om Nederland het beste investeringsklimaat van Europa te geven. Het is, zoals ik zelf zeg, een tough job. Ik ga staan voor alle kritiek en neem die in ontvangst, maar ik zal er in ieder geval voor zorgen dat ik aan het eind van het ministerschap kan terugkijken en u een flinke agenda kan laten zien van wat ik allemaal heb gedaan om het investeringsklimaat te verbeteren, Europees, nationaal en in regelgeving.

Mevrouw Van Dijk vroeg ook welke boodschap ik meeneem naar het IMF om productieve investeringen van de grond te krijgen. Het gaat om productiviteit. Ik merk wel op dat dit vooral een vraagstuk is dat in Europa heel erg achterloopt. Als je naar het Europese continent kijkt, zit het echt maar in één ding: het uitblijven van hervormingen in de sociale zekerheid. Wij zullen meer moeten investeren in onze defensie. Daar kunnen we omheen draaien, maar dat is gewoon een feit. Het vergt honderden miljarden aan investeringen op het Europese continent om veilig te blijven, zelfbeschikking te houden en soeverein te blijven. Dat moeten we doen.

Dat geld is niet gratis. Dat vergt keuzes en hervormingen. Dat is niet alleen een budgettair vraagstuk, maar ook een economisch vraagstuk, want we moeten groeien om

welvarender te worden. Daar zijn hervormingen voor nodig. Het zit echt in de sociale zekerheid. Ik kan het niet vaak genoeg benadrukken. De enige reden waarom we in Frankrijk nu zien dat de rentes oplopen, de financiële markten onrustig worden en de schulden oplopen, is het gebrek aan hervormingen. Ook daar is er een parlement dat zegt: de pensioenleeftijd mag niet omhoog; de vakbonden gaan staken als er hervormingen komen. Zo kom je met elkaar niet verder. Internationaal wordt ook echt naar Europa gekeken, zo van: "Jullie hebben alles in huis om welvarend te zijn en naar de toekomst toe een leading continent te zijn. Het enige wat jullie hoeven te doen, is hervormen en moeilijke keuzes maken." Dan kijk ik naar onszelf en in de eerste plaats mezelf. Dat betekent dus dat je moet hervormen. Ik zal dat blijven benadrukken. Dat neem ik mee naar het IMF, maar vooral als spiegel voor de Europeanen en niet voor de rest van de wereld.

Dan vroeg mevrouw Van Dijk naar Nederland en Europa binnen het IMF en hoe we ervoor zorgen dat begrotingsdiscipline niet alleen gaat over de omvang van de overheidsfinanciën, maar ook over de kwaliteit ervan. Ik denk dat dit een heel belangrijk punt is. Ook dank aan mevrouw Van Dijk dat u dit punt naar voren brengt, want dat zet mij ook weer op scherp om dat naar voren te brengen. Zowel in de surveillance, dus het toezicht, als in de leenprogramma's houdt het IMF rekening met de kwaliteit van het fiscale beleid, waarnaar ik eerder verwees. In een aankomend rapport kijkt het IMF bijvoorbeeld naar hoe landen efficiënter kunnen belasten in plaats van meer of minder te belasten, en naar hoe je de grondslag beter op orde krijgt. We hebben in onze eigen eurocrisis — wat was het? — vijftien, zestien jaar geleden ook gezien dat het grootste probleem bij zuidelijke lidstaten, bijvoorbeeld in Griekenland, was dat de belastinginning gewoon niet op orde was. Er waren grote zwarte sectoren die geen belasting afdroegen. Door dat te moderniseren en te digitaliseren, kreeg je ook een eerlijkere bijdrage vanuit de samenleving en werden de tekorten teruggedrongen. Mede dankzij de Nederlandse inzet zal het IMF ook in de toekomst nog gericht advies geven aan landen. Nederland draagt daar ook op bilateraal niveau veel aan bij. Dat doen we bijvoorbeeld ook in Europa zelf. In de Balkanlanden geven wij advies over hoe je dit allemaal beter kan vormgeven en delen we de lessen die wij als Nederland daarin hebben geleerd.

Dan had de heer Oosterhuis nog een vraag over wat straks tijdens de IMF-jaarvergadering de Nederlandse inzet is ten aanzien van de risico's omtrent stijgende rentes, schulden en AI. Het belangrijkste is om die te benoemen. Soms ben je als klein land dan ook een beetje brutaal en wijs je erop dat de oplossing niet is om handelsbarrières op te werpen. Ik ben er echt van overtuigd — u bent allemaal econoom, zeg ik via u, voorzitter, dus we zien dit allemaal — dat je oplopende tekorten in de Verenigde Staten niet oplost met handelsbarrières. Dat los je op door minder te consumeren of je productiviteit te verhogen. Dat doe je met een van die twee knoppen. Dat betekent dat ze meer moeten besparen. Dat kan doordat de overheid minder gaat uitgeven of doordat de belastingen daar omhooggaan, maar het afwentelen op de rest van de wereld zal hun tekorten niet doen slinken. Dat zie je nu dus ook. Het beleid werkt dus niet.

Ik wijs er in diplomatieke zin op dat dat mij een onverstandige route lijkt. Als we het samenvatten, zeggen de Europeanen altijd: "Als je kijkt naar de mondiale onevenwichtigheden, zit de oplossing in een Aziatische economie, en vooral China, die wat meer binnenlands moet consumeren en een minder exportgeleid model moet hebben. De Amerikanen moeten meer besparen en de Europeanen zullen zelf meer

binnenlands moeten investeren." Dat zijn eigenlijk de drie pilaren waarop geacteerd moet worden, als je het helemaal platslaat. Je hebt wel het G20-format, het G7-verband en de IMF nodig om die dialoog te voeren, maar we zien ook allemaal hoe de internationale instituties onder druk staan, doordat de westerse invloed minder wordt en andere grootmachten opstaan, die natuurlijk minder hebben aan die multilaterale instituties. Maar wij blijven ervoor knokken. De beste manier om dat te doen, is om dat niet alleen te zeggen, maar ook zelf sterk te staan, dus te hervormen, te groeien, een sterk continent te zijn en zo gewicht in de schaal te leggen.

De heer Bushoff vroeg of Nederland bereid is om in Europees verband op nationaal niveau een stresstest te doen als de bubbel barst. Bubbels kunnen ook leeglopen, zeg ik daarbij. Een luchtballon kan dalen en crashen, maar ook een leeglopende zeepbel heeft consequenties. Het is goed dat de Kamer hier ook aandacht voor vraagt. Ik wijs erop dat de Amerikaanse collega's dit niet als een bubbel zien. Die zeggen gewoon: "Dit is veelbelovende technologie. Wij investeren veel. U heeft geen investeringen, bijvoorbeeld in datacenters en energie, en daarom mist u de boot." Wij moeten deze investeringen doen om deze technologie ook te kunnen toepassen. Dat zijn verschillende lezingen. Misschien zit de waarheid in het midden, dus dan is het zowel een veelbelovende technologie waarin meer geïnvesteerd moet worden als een terrein waarop wellicht sprake is van overinvesteringen. Vaak is het een beetje "enerzijds, anderzijds, maar we komen niet tot een goede uitkomst".

Ik vind die stresstesten een goede, maar die doen we al. De Nederlandsche Bank heeft bijvoorbeeld in het recente rapport Overzicht Financiële Stabiliteit specifieke aandacht besteed aan de toenemende risico's van de marktcorrectie, zoals ik dan diplomatiek zeg, rond artificial intelligence, kunstmatige intelligentie. Er wordt op gewezen dat de Nederlandse financiële instellingen beschikken over een goede uitgangspositie om schokken op te vangen. Banken en verzekeraars hebben ook goede buffers en pensioenfondsen hebben goede dekkingsgraden. Daar wijst DNB op. De Nederlandsche Bank blijft dit doorlopend monitoren in haar toezicht en staat uiteraard ook in nauw contact met het ministerie. Het IMF heeft meer een surveillancetaak en wijst ook iedere keer op de risico's.

Ik kan dat rapport ook nog naar de Kamer sturen, maar u kunt het ook gewoon op de website lezen. Ik weet dat uw Kamercommissie De Nederlandsche Bank ook kan uitnodigen om haar aan de tand te voelen. Wellicht is de weerbaarheid van de financiële sector in het licht van de ontwikkelingen rond AI een mooi onderwerp om met DNB te bespreken. Dat geef ik u mee ter overweging. Ik denk dat daar vanuit De Nederlandsche Bank ook graag over wordt gesproken. Zij doet hier veel onderzoek naar.

Voorzitter. Dan ga ik naar de afronding. De heer Bushoff had een vraag over het verlagen van buffers in de financiële sector en of dat juist in deze onzekere tijd wel verstandig is. Voldoende kapitaal en liquide middelen zijn uiteraard belangrijk voor de weerbaarheid en het concurrentievermogen van banken. Wel is het raamwerk voor banken zeer complex geworden. Wij steunen als kabinet het werk van de Europese Commissie om dat raamwerk voor banken simpeler en consistentere te maken, maar uiteraard mag dit niet ten koste gaan van de weerbaarheid van banken. Ik heb eerder aangegeven dat de Commissie in het eerste kwartaal van 2027 met voorstellen komt. Dan kunnen we dat debat hernemen.

Als laatste hadden de heer Van der Maas en mevrouw Van Dijk een vraag over productieve investeringen. Meer specifiek vroegen zij wat de blokkades zijn om productieve investeringen van de grond te krijgen. Bij elk land is dat verschillend. We hebben het Wenninkrapport gehad. Ik heb al geschetst welke barrières ik binnenslands zie, van vergunningverlening en stikstof tot netcongestie en regeldruk. Ik heb geschetst wat we kunnen doen om een nationale investeringsinstelling op te richten en wat we Europees kunnen doen in het kader van de kapitaalmarktunie en het optrekken met de Europese Investeringsbank. Dan zijn er uiteraard stabiliteit van beleid en het niet te veel laten toenemen en liever laten dalen van de belastingen, maar ik denk dat ik dan in herhaling val.

Om te voorkomen dat ik een heel nieuw debat uitlok, voorzitter, lijkt het me verstandig dat ik een punt zet. Dan hoor ik graag of ik de vragen goed beantwoord heb.

De voorzitter:

Dank u wel. Ik kijk eerst naar de leden. Zijn alle gestelde vragen beantwoord? Ik zie niemand aan de bel trekken. Dan gaan wij naar de tweede termijn. Zoals gebruikelijk heeft u een derde van de spreektijd in de eerste termijn, dus u heeft een minuut. Ik sta één interruptie per spreker toe in twee termijnen. De heer Van der Maas.

De heer Van der Maas (VVD):

Dank, voorzitter. Dan ga ik die ene minuut gebruiken om vooral mijn steun uit te spreken aan de minister. Ik heb in verschillende fora al van deze minister gehoord dat er gewoon echt een sense of urgency is. We moeten wat gaan doen. We moeten gaan hervormen. Doen we dat niet, dan trekken we een enorme wissel op de toekomst. Dat moeten we echt niet willen. De minister vindt de VVD echt aan zijn zijde. Als hij zich een eenzame in de woestijn voelt, staan wij achter hem, want wij roepen dat ook. Dat wil ik toch nog even meegeven.

De voorzitter:

De voorzitter zal daar geen opmerkingen over maken. We gaan naar de heer Schenk.

De heer Schenk (FVD):

Dank, voorzitter. Dank aan de minister voor de uitgebreide beantwoording. Ik ben het zeker niet met alles eens, maar ik kan het wel plaatsen vanuit de positie van het kabinet en ook vanuit de positie waarvoor de minister staat en het kabinet waarvan hij onderdeel is. Soms heb ik het idee dat de minister net wat anders wil dan twee andere, niet nader te noemen partijen in het kabinet, maar dat is ook politiek.

Verder hecht ik er toch ook waarde aan om te zeggen dat FVD echt niet per definitie tegen alle bezuinigingen op sociale zekerheid is. De reden dat wij tegen die moties stemmen is omdat we zien dat — zo was het in het oorspronkelijke plan — daar wordt bezuinigd om als het ware meer geld aan bijvoorbeeld defensie te kunnen uitgeven. Ons standpunt over de NAVO-norm is ook bekend. Mijn partij is bijvoorbeeld, zoals ook in ons programma staat, voorstander van het verkorten van de WW-duur van twee jaar naar een jaar. Ik hoop ook van harte dat daartoe stappen worden gezet en dat er ook uitkomsten gaan komen in de polder. Ik zie dat met veel belangstelling tegemoet. Ik wens de minister veel plezier in Bangkok volgende week.

De voorzitter:

Dank u wel. De heer Bushoff.

De heer **Bushoff** (PRO):

Voorzitter. Volgens mij ... Hoe zal ik het zeggen? Er werden net wat grote woorden gebruikt over "de enige die hier nog de waarheid vertelt". Het Rijnlandse model en de polder zijn bijna failliet verklaard en er is "doorgeslagen nivellering". Ik dacht: moet ik daar nou op doorgaan of niet? Toen dacht ik: nou, volgens mij helpt het als we proberen om een beetje in de nuance te blijven zitten en helpen dit soort grote teksten niet echt om het Rijnlandse model en de polder vooruit te helpen.

Ik denk dat ik vooral heel blij ben — ik hoop dat de minister dat nog kan bevestigen — dat de minister over zijn schaduw heen is gestapt door de bezuinigingen op de sociale zekerheid volledig te schrappen, want hij noemt zichzelf weleens "de ijzeren Heinen" of hij is door anderen zo genoemd. Daarmee geeft hij de polder de ruimte om te overleggen over hoe mensen die ziek zijn weer aan het werk kunnen worden geholpen en hoe economische groei kan worden bevorderd, zonder een zwaard van Damocles boven dat gesprek te laten hangen. Ik denk dat dat heel goed is voor de polder en het Rijnlandse model. Ik hoop dat we dat Rijnlandse model nog lang kunnen koesteren, omdat Nederland daar groot mee is geworden ...

De **voorzitter**:

Uw tijd is om.

De heer **Bushoff** (PRO):

... en het belangrijk is voor onze Nederlandse economie om het in de toekomst ook vol te houden.

De **voorzitter**:

U heeft geluk: er komt een interruptie van de heer Van der Maas.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Of dat geluk is, weet ik niet. Misschien is het ook ongeluk, al hoop ik dat niet. Uit de opmerking van de heer Bushoff blijkt wat mij betreft toch wel weer: laten we toch maar weer even kijken wat eruit komt: misschien dit of misschien dat. Hij zei ook: zwaard van Damocles. Voelt de heer Bushoff wel de sense of urgency? Voelt hij wel dat er echt veranderingen nodig zijn om dit land in de toekomst toch houdbaar te houden?

De heer **Bushoff** (PRO):

Volgens mij hebben we net als Kamer de uitspraak gedaan, in meerderheid, dat het goed is dat de bezuinigingen op de sociale zekerheid van tafel zijn en hebben we de opdracht meegegeven aan de Stichting van de Arbeid om om tafel te gaan met z'n allen en te kijken hoe we mensen die ziek zijn weer sneller aan het werk kunnen helpen en hoe we ervoor kunnen zorgen dat we investeren in economische groei en dat gesprek te faciliteren zonder dat daar inderdaad op voorhand een enorme claim boven ligt. Dat is de opdracht die we als Kamer recent hebben meegegeven, waar we volgens mij heel blij mee zijn. Daar moeten we niet nu gelijk op terugkomen, zou ik zeggen tegen de VVD.

De heer **Van der Maas** (VVD):

Nee, daar komen we niet op terug. We gaan inderdaad die polder nu de kans geven om te komen met die hervormingen, maar toch hoor ik wel weer een paar opmerkingen

waaruit niet echt die diepgevoelde noodzaak blijkt voor die hervormingen. Dat wil ik alleen markeren. Ik denk echt dat dat nodig is.

De **voorzitter**:

Ik heb geen vraag gehoord, maar u mag reageren.

De heer **Bushoff** (PRO):

Er is een diepgevoelde noodzaak, ook bij mij en bij PRO, om bijvoorbeeld ons belastingstelsel te hervormen en ervoor te zorgen dat er een schuif plaatsvindt van lasten op werk naar laten op vermogen, zodat werken echt weer gaat lonen. Daarvoor voelt u een diepgevoelde urgentie bij PRO, als u graag op zoek gaat naar waar wij erg veel belang aan hechten en waar wij echt heel hard voor gaan lopen.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan gaan we naar de heer Oosterhuis.

De heer **Oosterhuis** (D66):

Dank u wel, voorzitter. Het is volgens mij goed dat we weer een keer hebben gedebatteerd over het IMF en internationaal economisch en monetair beleid, al werd het toch behoorlijk binnenlands. Dus misschien moeten we nog eens wat uitgebreider over het buitenland spreken.

Over het binnenland ben ik zelf eigenlijk wel wat optimistischer. We zijn natuurlijk het pensioenakkoord nog aan het implementeren. Er is overeenstemming over een groot pakket op stikstof. Dus volgens mij wordt er behoorlijk hervormd. Ik onderschrijf de noodzaak dat dat ook in de sociale zekerheid en in de zorg gebeurt.

Tegelijkertijd zou ik de minister ook willen meegeven: veronachtzaam nou ook de belastingenkant niet. Want daar hebben we ook echt wel het een en ander te doen qua ondoelmatige regelingen, complexe inkomstenbelasting, nalevingstekorten, grondslagerosie en verhouding arbeid-kapitaal. Ik heb gehoord dat de minister graag rapporten leest. Hier is ook een behoorlijk stapeltje over. Misschien kan ik nog wat aanbevelen. Ik was wel blij te horen, later in de termijn van de minister, dat hij toch ook wel het bredere plaatje ziet en dat er echt ook wel wat belangrijkere problemen zijn in Nederland en in Europa als het gaat over groei, kapitaal en het doorbreken van handelsbarrières. Ik denk dat het belangrijk is dat daar vooral de inzet van de minister op gericht is.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Als laatste mevrouw Van Dijk.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):

Dank u wel, voorzitter. En dank aan de minister voor de beantwoording. Ik vind de ambitie om het beste investeringsklimaat van Europa te hebben mooi. Wij steunen dat ook ontzettend. Ik denk dat het goed is om als land dat alles heeft ook te laten zien dat we bereid zijn om voorop te lopen. Wij denken dat het ook belangrijk is om de betrouwbaarste te willen zijn: stabiel beleid, ruimte voor ondernemers en ruimte voor investeringen, maar inderdaad ook hervormingen. Ook wij voelen die urgentie en daarin

steunen wij deze minister van Financiën.

De voorzitter:

Dank u wel. Ik heb geen vragen gehoord, maar neem aan dat de minister toch nog wat wil zeggen.

Minister Heinen:

Dank. Dank voor het mooie debat en levendige debat, ondanks dat het dan meer over het binnenland ging. Ik trapte er al mee af dat er heel veel gebeurt in de wereld en dat dat ook gevolgen heeft voor het binnenland. Je kan het niet los van elkaar zien. Ik vind het heel mooi dat we in deze commissie dit juist weten te verbinden aan elkaar. Ik zal alle suggesties meenemen. We zitten lang in het vliegtuig, dus dan zal ik alle rapporten lezen die de heer Oosterhuis noemde. Want inderdaad, het verhaal is breder dan alleen wat hier naar voren is gekomen. Laten we vanuit die spirit verder werken met elkaar.

De voorzitter:

Dan concludeer ik dat de leden vinden dat er voldoende is besproken. Die dank ik voor hun inbreng. Ik dank ook de minister en de ambtelijke ondersteuning natuurlijk voor de beantwoording. Ik denk dat wij met z'n allen de minister veel succes wensen tijdens zijn trip naar Bangkok waar hij het Nederlandse en Europese belang volgens mij onder de aandacht gaat brengen.

Dan sluit ik deze vergadering en dank ik iedereen voor de aandacht.

Sluiting 11.35 uur.